

gran originalitat dins el conjunt romànic, ens limitarem a una selecció dels materials aplegats o bé els donarem amb indicació sumària. *Arrear*, amb *arreat*, es troben sovint en els principals autors del S. XIII i immediats següents: «Amich —ço dix lo cavaller—: forts són de persona, e molt són bé *arreat*, e en mon coratge no sent null defalliment», «no hac --- tan gran companya ni tan bé *arreada*», Llull (*Blanquerna*, NCL. I, 231.14; II, 139.1); «*arrearen-se* tota la gent als mils que pogueren», Desclot (*Cròn.*); «cavaller pobre qui no-s pot *arrear* de batalla ---», *Usatges* (50); «ans que Nós poguésem ésser *arreats* d'açò», Jaume I (*Cròn.*, 26); «tots anaren ricament *arreats* e aparellats de bells vestits e de bell arnès», Muntaner (316).

El part. tendí a prendre un sentit amplíssim i vague, que va des de 'satisfet' fins a 'apariat, arreglat'. «Janfcola, que tostemp les dites núpcies havia hagudes per sospitoses e de les quals jamés no havia esperat algun bé, ans moltes vegades havia imaginat que Valter no-s tendria per *arreat* de haver muller de tan baix estament ---», *Bmetge* (*V. e Griselda*, NCL. 37.24); «—Pare, yo me tendrie per *arreada* que fos mon marit», St. Vicent Ferrer (*Quaresma*, 319.82); d'ací l'ús eufemístic o vague que encara sentim a la pagesia, de l'Alt Vallès i Vic sobretot: parlant d'una xicota soltera que havia tingut una criatura: «l'hagueren poguda portar a una clínica fins que estigués *arreada*» (fins que hagués deslliurat, sentit a la rogalia de St. Feliu de C.-Riells, 1930): frase a comparar amb la dita menorquina «dona empenyada, en es set mesos *arreada*» (*AlcM*) [que una persona molt entesa m'explica: «volen dir 'preparada': a Menorca és ben viu *arrear* amb aquest sentit»]; «ha vingut l'amo i *w a řayát* tot molt bé» sentit a Malla, i en frase semblant a Folgueroles i a Sta. Eugènia (1935); *arriar-se* 'arreglar-se', «al vespre *s'arria* i se'n va» sentit en un poble empordanès (Palau-saverdera, 1958).

Dins el conjunt de la llengua és un mot que avui ha quedat antiquat, si bé no oblidat; fets semblants en les altres llengües romàniques. Tal com en *conrear* la variant *conresar*, aparegué també una variant *arresar* en els Ss. XIV-XV, deguda a l'evolució fonètica normal darrere l'accent (en el present *arresa*, comunicada a la resta del verb): «tots van pus fornits e stan pus *arresats* que si fossen lo prom En P. Çafortesa», doc. de 1454, en les lluites civils mallorquines (Quadrado, *For. y Ci.*, 390).

Com que és una família de mots estranya al llatí i rica en les llengües germàniques, es creu que al llatí vulgar hi passà des d'aquestes si bé, com que no hi ha en les germàniques un verb ni un subst. de forma i sentits paral·lels a *arrear*, *arreus*, no es pot dir que l'etimologia s'imposi.¹ Però enlloc aquesta família no ha rebut un descabdellament tan copiós i complex, i enlloc no té una extensió tan general com en les llengües de la família germànica, i en el cas de *con-rear* el paralelisme amb el gòtic *ga-ředan* 'cuidar-se, pendre cura d'una cosa, atendre-hi' és rigorós; com que el terreny de la vestidura, del proveïment bèl·lic i dels aranjaments socials i jurídics és el més propi dels ger-

manismes, s'ha estat generalment d'acord en l'etimologia germànica: *REW*, 672; *Gamillscheg, Rom. Germ.* I, 364; *Cuervo, Dicc.* I, 628-9; *FEW* I, 145; *DCEC* I, 279.

DERIV.: *Arreament* [S. XIII]: «moltes besties hac en l'estable, e en la cuyna molts *areaments*», Llull (*Blanq.* II, 81.10); «en maneres, costumes e en llurs *aresaments* paren ésser desonestes e públiques fembres», S. XIV, NFranch (*Corbatxo BDLC* XVII, 38). *Arreu* m. 'arnès, ornament o objecte útil', generalment usat en plural [Muntaner]: «no s'aguessen a entremetre sinó dels *arreus* de lur cors» (*Cròn.*, 46), «haja per real exercici armes e cavalls e los *arreus* de son palau», *Tirant* (Ag. II, 164); avui es manté viu sobretot en les Illes i terra valenciana: «*arreus* de llaurança» (amb notable è oberta allí i a les Balears),² *MGadea* (*T. del Xè* I, 292), «eines, instruments, ormeigs, trastos», men. (Ferrer Guinart, *Rond. Men.*, 212); per a l'acc. jurídic-tributària (*AlcM*, § 6) en la vella llengua mallorquina, veg. l'estudi sobre *peites* de Tomàs Forteza, *BSAL* II, 29.

L'aplicació secundària més important l'ha rebuda el mot a tota la part muntanyenca del cat. occidental, on ha passat a designar l'arada': Noguera, a tot el Pallars Alt i Baix, Segre Mitjà fins a Andorra, i sobreixint més o menys pel Berguedà, etc.; amb aquesta acc. es torna femení i popularment li lleven en general la *a*-inicial, presa per l'article, ço que explica el canvi de gènere: *una řewêta* a Aidí (1958), *una řêu čika* a Farrera, *dos řêys* a Areu, *dos arêus* només en el poble més retirat, Tavascan (1933-4).

Molt antic i molt estès en tota la Península i a les llengües de tots dos vessants pirinencs és l'ús d'*arreu* i les seves correspondències fonètiques com a adverbi, si bé no ha arribat a conèixer enlloc un descabdellament tan ric i multiforme com en la nostra, on ja el podem constatar en el S. XIII. Com a punt de partida hem de pensar en la idea de 'segons aranjament, per ordre', per combinació del substantiu amb la preposició *a*. Es pot també pensar que la combinació fos amb la forma purament romànica: *a arreu* 'per, segons aranjament' contret en *arreu*; però admetre que és una combinació ja formada en germànic AT RED amb la preposició germànica AT (semblant al nostre *a*, ll. *ad*), més la forma germànica del substantiu, és més convincent encara perquè això ens explica millor: 1.ª la grandíssima antiguitat que suposa la gran extensió romànica i gran descabdellament d'aquest adverbi, 2.ª perquè el sentit ens acosta més al d'ordre, consell, disposició' propi del mot primitiu germànic que al sentit postverbal o de nom abstracte «d'acció» que és el del romànic *arreu* derivat d'*arrear* (cf. també les coses indicades en el *DCEC* en l'article *adrede* i en la nota sobre l'adv. *arreo* en l'article *arrear*). Documento ara les dades catalanes cabdals:

«De totes cozes sapiam en breu, *areu*, respost» en una missiva oficial de 1280 (CaCandi, *MiscHistCat.* II, 38), o sigui 'de totes, una per una, a darrere l'altra, sense omisió'. En sentit de 'seguidament, en sèrie ininterrompuda', molt clar en textos com: «més